

SKALPELL

Draamateater

Antoine Rault

SKALPELL

Au scalpel
2022

Prantsuse keelest tõlkinud Margus Alver

Kainile ja Aabelile

ühes osas

Lavastaja, muusikaline ja videokujundaja →

ANDRES PUUSTUSMAA

Kunstnik → ERVIN ÕUNAPUU

Valguskujundaja → TRIIN SUVI

Helikujundaja → JANA LIISA JOHANNSON

Videooperaator-monteerija → MIHHAIL TKATŠ

Fotomeister → TUULI SAARNIIT

Etenduse juht → TIIA MARIA BARST

Esietendus Eesti Draamateatri Maalisaalis

10. veebruaril 2024

A, kirurg → ANDRES PUUSTUSMAA

B, fotograaf → MAIT MALMSTEN

Lapsed videos → LEONARD PUUSTUSMAA,
MILO LEOPOLD KAARES

Hääled, vokaal → AMANDA HERMIINE
KÜNNAPAS, JANA LIISA JOHANNSON

ANTOINE RAULT: ÜKSKÕIK MIS TEEMA PUHUL HUVITAB MIND ENNEKÕIKE INIMENE OMA INIMLIKKUSE JA VASTUOLUDEGA

Prantsuse romaanikirjanik ja dramaturg Antoine Rault (s 1965) hakkas kirjutama väga noorelt. Esimese näidendi lavale jõudes oli ta 23-aastane („Esimene pea“ („La Première tête“), mis käsitleb Louis XVI viimast elupäeva). Hariduselt on ta filosoog ja on lisaks lõpetanud ka Pariisi Poliitikateaduste Instituudi. Ta on töötanud ajakirjanduses ja avalike suhete alal, seda nii erasektoris kui ka tipp-poliitikas.

Ta on oma loominguga võitnud rohkesti tunnustust: 2006. aastal pälvis maineka Prantsuse Akadeemia *grand prix*’ tema näidend „Tuutor“ („Le Caiman“) filosoof Louis Althusserist. Samuti on ta olnud mitmeid kordi nomineeritud Molière’i auhinnale, Prantsuse teatri aastaauhinnale, parima näitekirjaniku kategoorias.

Vastab „Skalpelli“ autor Antoine Rault.

Alustasite kirjutamist luuletajana – kas kirjutate luulet praegugi?

Luuletusi olen ma alati kirjutanud ja kirjutan praegugi, kuigi vähem kui enne. Ainult et avaldada pole ma oma luuletusi kunagi kavatsenud. Võib-olla kunagi hiljem. See on minu salahobi. Aga luule toidab nii näidendite kui ka romaanide kirjutamist. Ma otsin alati sõnade muusikat. Muide, kõik, mis ma kirja panen, ütlen ma ka poole häälega välja, et veenduda, kas kirjapandu kõlab ehedalt.

Noore näitekirjanikuna saatsite oma töid Jean Anouilh'le lugeda ja temast sai teie mentor. Mida ja kuidas Anouilh'lt õppisite?

Jean Anouilh on öelnud, et Jean Giraudoux õpetas talle „teatri poeetikat“ – Giraudoux kirjutas oma näidendeid poeetilist kujutlusmaailma otsides. Teismelisena puudutas mind väga nii Anouilh' kui ka Giraudoux' näidendite poeetilisus – väga inimlik ja ehe, aga samas poeetiline dialoog. Iseäranis meeldis mulle Anouilh' loomingus see, kui tabavalt ja jõuliselt oskas ta luua karaktereid. Juba esimestest ridadest peale visandab ta tegelased mõne neile iseloomuliku käitumisviisi ja keelekasutuse abil, justkui karikaturist, nagu Daumier. Kahekümneaastaselt saatsin ma oma kaks esimest näidendit Jean Anouilh'le lugeda. Ta vastas mulle, et ma olen näitekirjanik ja et ma pean kirjutama, veel kirjutama, kiiresti kirjutama, sest „kõik tuleb väga noorelt“. Paar kuud enne tema surma sain ma temaga Šveitsis kokku. See kokkusaamine oli minu jaoks väga oluline.

Olete lõpetanud Pariisi Poliitikateaduste Instituudi ja õppinud ka kirjandust. Poliitikaõpingud on üpris ebatavaline taust näitekirjanikule, samuti Teie pikaajaline töö Prantsusmaa tippjuhtide ja -poliitikute nõunikuna. Mis valdkonnas tegutsesite? Mis sellest kogemusest on Teile kui kirjanikule iseäranis kasulikuks osutunud?

Kuna kahekümneaastaselt ei suutnud ma kirjutamisega leiba teenida, siis pärast oma esimeste näidendite ja kuuldemängude valmimist ning ajateenistust otsisin ma palgatööd. Minust sai ühe Prantsuse suuretvõtja kõnekirjutaja. Pärast seda töötasin ma Pariisi linnavalitsuses ja ministrite avalike suhete nõunikuna. Kõik need aastad ma aga kirjutasin kogu aeg edasi ja tegin tööd selle nimel, et minu näidendeid lavastataks. See oli raske ja ma ei tundnud teatrimaailmas peaaegu mitte kedagi. Erinevalt oma kolleegidest ei püüdnud ma ei erasektoris ega poliitikas karjääri teha. Kirjandusest väljaspool puudusid mul igasugused ambitsioonid. Seejuures on võim mind alati paelunud ja mulle muret tekitanud. Igal oma palgatööl olen ma olnud vahetus kontaktis inimestega, kellel on võim, mis on mul võimaldanud analüüsida võimusuhteid ja inimeste motivatsiooni. Mulle tundub, et just seda aimest olen ma kasutanud kõigis oma hilisemates teostes. Ma õppisin Pariisi Poliitikateaduste Instituudis tõepoolest poliitikateadusi, aga ülikooliharidus jääb alati teooriaks. Viisteist aastat võimuladviku ligiduses töötades nägin ma, kuidas lood tegelikult on. Riigivalitsemisteooria ja päris riigivalitsemise vahel haigutab sama suur auk kui sõjanduse ja päris sõjapidamise vahel.

Olete võrdset viljakas romaani- ja näitekirjanikuna, värskeim romaan „Monsieur Sénégal“ ja näidend „Skalpell“ on mõlemad 2022. aasta teosed. Kuidas Te oma aega ja keskendumist nende kahe valdkonna vahel jagate, kas kirjutate paralleelselt?

„Monsieur Sénégal“ ilmus „Skalpelliga“ tõesti samal aastal, aga ühel ja samal ajal ma neid ei kirjutanud. Ühel ja samal ajal ei kirjuta ma kunagi ühtki teost. Ma pole rööprähkleja. Osa teemasid sobib minu meelest käsitleda romaanis, teisi lavateoses. Mul on kogu aeg mitu ideed idanemas. Alfred de Vigny on öelnud: „Mitte mina ei loo teost, vaid teos loob ennast ise. Ta küpseb ja kasvab minus nagu vili.“ Just nii ongi: teemad küpsevad ja neil tuleb lasta küpseda, kuni üks neist muutub teistest pealetükkivamaks, pakilisemaks, nii et selle eest ei saa enam kõrvale pöigelda, kuni on käes soov sellel teemal kirjutada, kuni ma tunnen, et ma suudan ja tahan sellel teemal kirjutada. Kui see otsus on langetatud, siis asun ma tööle. Inspiraatsioon – soov mingil teemal kirjutada, põhiidee – moodustab ainult viis protsenti, kõik ülejäänud on töö. Romaan võtab näidendist palju rohkem aega. Minu viimane romaan, mis pole veel ilmunud, nõudis terve aasta pikkust igapäevast tööd.

Millest räägib „Monsieur Sénégal“?

Esimeses maailmasõjas Prantsuse jalaväes teeninud senegallasest, kes satub pärast sõda 1919. aastal Prantsusmaale Franche-Comté piirkonda väikelinna, kus keegi pole kunagi ihusilmaga mustanahalist näinud. Romaan on sellest, mis pilguga me vaatame teisi, või õigemini sellest, kuidas pilk, millega me endist erinevaid inimesi vaatame, sõltub meie haridusest, kasvatuses ja

kollektiivsest eneseteadvusest. Amadou (Monsieur Sénégali) koheldakse rassistiikult. Tol ajal polnud sõna „rassism“ olemaski, aga kõik olid loomu poolest rassistid, isegi need mõned minu raamatu tegelased, kes mustanahalistesse heatahtlikult suhtusid. Nad olid rassistid pahaaimamatult, ilma et nad seda ise teadnudki oleksid, sest toleaegses ühiskonnas oli endastmõistetav, et Euroopa „valged“ on tsivilisatsiooni kroon. Amadou võitleb selle nimel, et teda tunnustataks teistega võrdse inimesena.

„Skalpell“ kujutab väga isiklikku ja valusat konflikti. Paratamatult tekib küsimus, kas sellise loo kirjutamise taustaks on autobiograafilisi motiive.

Oma õe peale olen ma kindlasti kade olnud, aga ärge muretsege, kadedusest pole ma kunagi sama kaugele läinud nagu minu näidendi kaks venda! Õdede ja vendade suhted ja peresuhted üldse on alati keerulised ja pahatihti valusad. Kus mujal leiduks nii palju mahavaikitud saladusi, keelatud teemasid ja mahasurutud vimma? Aga ka nii palju armastust? Pole juhus, et Aadama ja Eeva loole järgneb piiblis kohe Kaini ja Aabeli lugu. Pole juhus, et Rooma linna rajamise müüdi tegelased on Romulus ja Remus. See on igavene teema, mis on alati kirjanikke inspireerinud. Mina tahtsin ka selle teemaga rinda pista.

Teie teosed liiguvad laialt temaatilisel ja ajaloolisel väljal. Millised on põhiküsimused, millega tegelete hoolimata proosa- ja draamateoste erinevast žanrist ja kujutatavast ajastust?

Ma arvan, et ma soovin aru saada inimsaatuses, nii üksikisiku kui ka inimkonna saatuses mõttest. Miks

ma olen just selline inimene, miks minust saab selline inimene? Ma üritan sellest aru saada nii oma isiklike kogemuste ja emotsioonide pagasist lähtudes kui ka teisi inimesi jälgides. Ma tsiteerin tihti Baudelaire'i poeemi proosas „Aknad“, sest seal on minu meelest sõnastatud just kirjaniku elukutse. Baudelaire jälgib selles vana naist, kes aknaruudu taga millegi kohale kummardub, ja kujutab ette tema elu. Lõpus kirjutab ta: „Ja ma heidan magama uhkena, et olen elanud ja kannatanud teistes.“ (Tlk Marie Under.)

Teie looming on pärvinud Prantsusmaal suurt tunnustust, olete olnud Prantsuse teatri- auhinna Molière'i preemia nominent, 2006. aastal pälvis Prantsuse Akadeemia *grand prix'* Teie näidend „Tuutor“ („Le Caiiman“). Kuidas leiata oma teemad, millest saate loomingu impulsse?

Ma tunnen uudishimu peaaegu kõige vastu, ma juurdlen vahetpidamata mustmiljoni asja kallal ja kahtlen. Seetõttu tunnen ma huvi väga mitmekesiste, nii ajalooliste kui ka tänapäevaste teemade vastu. Minu meelisteemad on poliitilised ideed ja võim. Aga nagu ma juba enne ütlesin, ükskõik mis teema puhul huvitab mind ennekõike inimene oma inimlikkuse ja vastuoludega, inimene, kes iseennast otsib, iseenda ära kaotab ja siis jälle üles leiab... inimene, kes võib olla nii hea kui ka halb. Ka koletised on inimlikud. Inimlikkus on habras. Seda ma kujutada püüangi.

Millist koostööd trupiga teete tavaliselt lavastusprotsessi ajal?

Seni olen ma alati lavastajale vabad käed andnud. Proove vaatamas käin ma üsna harva. Ma

lasen oma lapsest lahti. Teater on kollektiivne töö. Mulle meeldib proove vaadates jälgida, kuidas näitlejad kobamisi tegelaskuju otsivad – kuidas nad tegelikult sama tööd teevad mis mina kirjutasin. Nooruses unistasin ma näitlejaks saamisest. Kirjutamine on üksik amet. Minul pole võimalik ettegi kujutada, mida lugeja minu teost lugedes tunda võib. Teatris aga on publiku vastuvõttu kohe tunda – on tunda, kas publik kuulab, kuidas ta naerab. Ja ma vahel ma kadestan näitlejaid, kui publik neile plaksutab.

Milline Teie näidendi lavastus on Teid kui autorit oma tõlgendusega positiivselt üllatanud, avastanud teosest midagi Teie endagi jaoks uut – ja mida? Kui vabad käed annate lavastajatele teksti muutmisel?

Kõige suuremaks ja liigutavamaks avastuseks oli minu jaoks üks „Tuutori“ viimastest proovidest enne esietendust. Claude Rich (Prantsuse teatri- ja filminäitleja (1929–2017)), kes kehastas Louis Althusserist inspireeritud filosoofi, mängis viimast stseeni, mille lõpus ta tapab oma abikaasa, sellise intensiivsusega, sellise tõetruudusega, et ma sain sellest šoki, ma hakkasin värisema, ma unustasin ära, et ma vaatan omaenda näidendit, mille iga lause on mulle pähe kulunud. Mul polnud peas ühtki muud mõtet kui „Ta ju tapab ta ära!“. Lavastaja oli selle stseeni lavastanud surmatantsuna, mis lõppes Keith Jarretti tuntud muusika nootide taustal. Ma arvan, et lavastaja ja näitlejate erinevad vaatenurgad rikastavad näidendit. Ühte ja sama näidendit võib lavastada mitut erinevat moodi, nagu võib erinevalt interpreteerida muusikateost. Aga! Aga mängida tuleb partituuri kirja pandud noote. Ma ei luba lavastajatel oma näidendite teksti muuta. Kui proovide käigus sel-

gub, et mõnes kohas tuleb teksti paremaks teha või kärpida, siis lavastaja tuleb selle jutuga minu juurde ja mina ise parandan. Mulle meeldib oma tekste ümber teha ja ma arvan, et teksti saab alati paremaks teha. Aga see peab jääma ainult autori tööks.

**Millist teatrit Te vaatajana naudite, palun meenutage mõnda oma suuremat teatri-
elamust.**

Mulle meeldib igasugune teater, komöödia, draama, tragöödia, kõik ajastud. Mulle meeldivad Molière ja Shakespeare. Mulle meeldivad Musset ja Wilde ja Tšehhov ja Ibsen ja Pirandello ja Ionesco ja Pinter ja Alan Ayckbourn ja Yasmina Reza... Mul mõlgub tihti meeles näidend, mis mind iseäranis puudutas, Richard Kalinoski „Koletis kuu peal” Armeenia genotsiidist. Tegu on klassikalise, ent vapustavalt inimliku sisuga näidendiga. Armeenia abielupaar põgeneb Ameerikasse. Mees on umbes neljakümnene ja naine väga noor. Nad ei suuda teineteist armastada, kuni hukkunute vaimud neid kummitavad. Lõpuks jõuavad nad läheduseni ja päästavad teineteist. Vähemalt nii palju on mul meeles. Minu unistuseks on seda tükki uuesti näha.

Küsis Ene Paaver

Küsimused prantsuse keelde ja vastused prantsuse keelest tõlkinud Margus Alver

pealavameister Oskar Irve
lavameistrid Alver Linnamägi, Janno Jaanus,
Eerik Nõlvaku
valgusmeistrid Raido Talvend, Liina Talvend,
Sten-Erik Rimmel, Triin Suvi
heli- ja videomeistrid Jana Liisa Johannson
grimeerijad Siiri Lauri, Kristel Kärner, Marit Pruul,
Reet Laur, Lore Sõerunurk
riietajad Kayre Pärnpuu, Jaanika Idvan, Kaja Edovald,
Annely Pahman

kunstnik-kujundaja Külliki Falkenberg
õmblejad Marvi Idol, Urve Lerman, Inge Vagiström,
Jana Volke
drapeerija Enna Jürine
butafoor-dekoraator Lea Ojam
tisler Toivo Sakk
tisler-dekoraator Juho Kokamägi
konstruktor Andrus Muuga
elektrik Raivo Valdas
kostüümilao hoidja Kadri Varblane
valgusala juhataja Priidu Adlas
heli- ja videoala juhataja Tauno Makke
grimmiala juhataja Siiri Lauri
kostüümiala juhataja Piret Tang
rekvisiidiala juhataja Karin Tetsmann
lavastusjuht Andres Bergström
etendusteenistuse juht Johannes Tammsalu
lavastusala juhataja Mikk Lagemaa
kavalehe koostaja Ene Paaver
plakati foto autor, plakati ja kavalehe kujundaja,
proovifotode autor Andra Seepter

kunstile juht Hendrik Toompere jr
teatrijuht Rein Oja

Täname → Villu Jõgi, Margus Alver sen, Kalju Paju

Peatoetaja

UGi

UG INVESTMENTS

Toetajad

PRIKE

LAVAZZA

Partnerid

AMSERV

myfitness
world class gym & studios

BIODERMA
LABORATOIRE DERMATOLOGIQUE

PRO BEAUTÉ

PARIISI VESI
1878

KALEVSPA
hotell & veekeskus

Teatri tegevust rahastab

KULTUURIMINISTEERIUM

Teatri pileteid müüb

P PILETIMAAILM

